

Съдържание

Въведение 7

Част първа

Хитлер като „фюрер на партията, държавата
и въоръжените сили“ 13

Глава 1. Характер и талант 13

Глава 2. От популярен водач до световен комарджия ... 25

Глава 3. Външната политика на Хитлер
по време на войната 62

Глава 4. Хитлер войникът 87

Глава 5. Фюрерската държава – хаос
в ръководството 128

Глава 6. Волята на фюрера и волята на народа 140

Част втора

Сцени от живота на Хитлер 149

Послеслов 281

Приложение. Предговор към първото германско
издание 289

Въведение

Ото Дитрих е роден в западногерманския град Есен през 1897 г. Принадлежи категорично към средната класа. Посещава местна гимназия, а след това отива доброволец на Западния фронт, където е награден с Железен кръст първа степен. Завърнал се от войната, той учи в редица германски университети, след което защитава докторска степен по политически науки през 1921 г.

Но светът, който Дитрих вижда в първите години на Ваймарската република, не съответства на този от учението му. Въпреки че скоро си намира работа първо в Търговската камара на Есен, а по-късно като журналист, той не остава незасегнат от интелектуалния и политическия кипеж на времето. Встъпва в нацистката партия през 1929 година и бързо се издига по йерархията. Първо издава нацистки вестник, а след това е назначен за началник на пресслужбата на партията през 1931 г. Следващата година влиза в СС.

Така по времето, когато Хитлер идва на власт през 1933 г., Дитрих вече има солидни позиции в партийната йерархия. През следващите години той се издига още повече. Като плодовит писател и памфлетист, през 30-те години на миналия век той създава редица творби, които припомнят „героичната“ фаза на партийната борба, очертават философската основа на нацизма или допринасят за нарастващото обожествяване на Хитлер.* Но при всичките му публикации главната отговорност на Дитрих е да контролира колегите си журналисти. Назначен за началник на пресслужбата за райха през 1937 г., той оглавява „координацията“ на германската преса и бързо се очертава като съперник на министъра на пропагандата Йозеф Гьобелс.

* Например *Mit Hitler an die Macht* [С Хитлер на власт] (1933), *Die philosophischen Grundlagen des Nationalsozialismus* [Философските основи на националсоциализма] и *Der Führer und das deutsche Volk* [Фюрерът и германският народ] (1936).

Ото Дитрих, официална снимка на пресшефа на НСДАП

Въпреки важноста си обаче и за разлика от миниатюрния си господар, Дитрих остава сравнително неизвестен и попада в светлината на общественото внимание доста рядко. Един от последните случаи е през есента на 1941 г., когато той получава указания от Хитлер да обяви на света, че войната на изток срещу Съветския съюз е „кажи-речи спечелена“. Той това и прави, но когато настъпването на суровата руска зима няколко дни по-късно слага край на германското настъпление, съобщението му изглежда смущаващо преждевременно. Въпреки подобни проблеми Дитрих е ценен от Хитлер, който го нарича „изключително умен човек“ и първокласен оратор. Хитлер веднъж дори отбелязва, че се гордее, че има сътрудници като Дитрих на своя страна и че чрез техните умения успява да завърти държавния кораб на 180 градуса и да бъде уверен, че германската преса безпроблемно ще го последва.* Дитрих запазва тази висока позиция почти до самия край на Третия райх. Едва месец преди окончателната гибел на нацизма, на 30 март 1945 г., той най-накрая се сблъсква с Хитлер. Обвинен в поражение при един разгорещен спор относно пропагандните тактики, той е изпратен в безсрочен отпуск.

Дитрих отново излиза от сянката в хаоса на следвоенния период. Арестуван от британците, той е обвинен за престъпления срещу човечеството и членство в СС.

* Вж. *Hitler's Table Talk, 1941 – 1944* (London, 2000), p. 332.

Съден в т.нар. Процес „Вилхелмшрасе“ от 1949 г., той е признат за виновен и осъден на седем години затвор, но е освободен след едва осемнайсет месеца за добро поведение. Всъщност той, както изглежда, е претърпял междуременно нещо като душевен поврат и е използвал сравнително краткия период на своето лишаване от свобода в затвора „Ландсберг“, за да напише тази книга, която е публикувана през 1955 г. след смъртта му три години по-рано.

Дитрих има много за казване. Въпреки че не е бил член на домакинството на фюрера и не е принадлежал към неговия интимен вътрешен кръг, той все пак е имал постоянен контакт с Хитлер повече от десетилетие и е бил редовен посетител в Райхсканцлерството, в Бергхоф и в източната щабквартира на фюрера „Волфсшанце“, така че е в добра позиция да коментира бившия си господар. Но за разлика от много очевидци от периода, той не пише за него с топли чувства или като за бивше величие. Дитрих възприема съвсем различен подход. Впрягайки целия гняв и всичкото разочарование на бивш последовател, той се опитва да направи политическа дисекция на Хитлер, така че да обясни на германците методите, чрез които са били съблазнени, и по този начин да предупреди срещу бъдещи съблазнители.

Човек може да си представи, че Дитрих – като бивш високопоставен служител в Министерството на пропагандата на Гьобелс и някогашен режисьор на култа към фюрера – трябва да е имал много за казване по темата за съблазняването на германския народ от Хитлер. Той обаче съсредоточава вниманието си пряко върху самия Хитлер, тъй като е на мнение, че „само задълбочено и безкомпромисно познаване на личността на Хитлер, на неговата най-съкровена природа и истинския му характер, може да обясни необяснимото“. Въпреки че този подход е, слабо казано, опростен и пренебрегва незначителната роля, изиграна от пропагандата, размишленията на Дитрих за Хитлер все пак представляват значителен интерес за съвременния читател.

Книгата е разделена на две части: първата е посветена на конкретни теми, а втората съдържа смесица от анекдоти и бележки. Той рисува завладяваща картина на германския диктатор, какъвто малцина биха го видели. Тезата на Дитрих е проста. Хитлер, казва той, има двойствена природа. Пред широките маси от германския народ той показва благото си лице – добрия баща на нацията, който целува ръка на дамите и обича децата и животните. Само тези, които са имали по-привилегирована позиция, са виждали другата страна – демоничния мегаломан, психопата, дилетанта. Онези, които са познавали първия, твърди Дитрих, едва ли биха разпознали в него втория.

Атаката на Дитрих срещу Хитлер е премерена, обмислена и последователна. Тя обхваща широк спектър, представяйки на читателя богат набор от анекдоти и наблюдения. Голяма част от книгата се концентрира върху недостатъците и особеностите на личността на Хитлер: от презрителното му отношение към спорта до дълбоките му антиинтелектуални предразсъдъци. Хитлер, казва той, е бил „необучаем“, бохем и фанатик, човек, който не търпи критика, противоречия или прекъсвания и за когото всяко обществено събиране е било просто извинение за пространни словоизлияния, независимо пред каква публика се е оказал.

Но Дитрих навлиза и по-дълбоко, за да разгледа по-сериозни злини и провали на нацистката държава. Хитлер, отбелязва той, системно е злоупотребявал с доверието на германския народ, въвлечайки го във война, която той не е искал. Той е комарджия, толкова опиянен от успехите си, че рискува всичко, убеден, че може да излъже съдбата. В допълнение Дитрих разкрива тъмното и хаотично сърце на Третия райх – нарочно застъпващите се феодални владения и компетенции, света на „изяж, за да не бъдеш изяден“, на това, което може да се нарече „административен дарвинизъм“. Наистина, след собствената си дългогодишна тристранна борба с Макс Аман и със самия Гьобелс, Дитрих може би е в уникално положение да ди-агностицира това явление.

Той отива и по-далеч: според него липсата на каквато и да е съгласувана политика за посрещане на нуждите и стремежите на народите, покорени по време на войната – решение, което, казва той, идва от самия връх, – прави кухи всички германски победи на бойното поле. Нещо повече, той твърди, че въпреки целия блясък на Хитлер във военната област той е познавал само нападателни стратегии и е бил напълно безпомощен, когато е трябвало да се използват по-гъвкави, отбранителни стратегии. Слабостите на Хитлер са се превърнали в крах за Германия.

Книгата на Дитрих е остро осъждане на режима, на който той толкова усърдно е служил, и той от край до край е критичен както към германския народ, така и към себе си. Но истинският му гняв категорично е запазен за личността на Хитлер – човек „без аналог в историята“, „изключително силно шизофренична личност“, чиято „нечовечна и ненаситна воля е разрушила зданието на съвременния живот“.

Прозренията му са разумни и искрени, но очевидният въпрос, който възниква, е кога са му хрумнали за първи път? Дали неговите критики са били пряка последица от поражението на Третия райх, или са се появявали по-постепенно, може би дори през времето, което е прекарал в подпомагане и поощряване на човека, когото по-късно ще осмива като психопат и чудовище? За съжаление, този въпрос от първа важност остава без отговор.

Има и други забележителни бели полета. Най-напред Дитрих не споменава Холокоста и само бегло се спира на Хитлеровия антисемитизъм. Това отчасти е може би следствие от напредването на времето. Тенденцията да се гледа на Третия райх почти изключително през призмата на неговото преследване на евреите е от доста съвременен произход и би била чужда на мнозина през 40-те години на миналия век. Все пак, дори като вземем предвид това, подминаването от Дитрих на най-голямото Хитлерово престъпление е удивително. Нещо може би по-сериозно, той напълно пропуска да разгледа собствената си роля и тази на колегите си журналисти в издигането на Хитлер.

Въпреки че много залага на образа на Хитлер като „сблазнител“ на германския народ, той мълчи по странен начин за собственото си съучастие в сблазняването.

Ото Дитрих е важен свидетел от периода на Третия райх. Представител на произхождащото от средната класа, интелектуално крило на нацизма, той е високообразован и политически осъзнат, но също така очевидно страда от дълбоко морално късогледство. Книгата му очарова както с наблюденията, така и с пропуските си.

Роджър Мурхаус, 2010 г.

Част първа

Хитлер като „фюрер на партията, държавата и въоръжените сили“

Глава 1

Характер и талант

Характерът и талантът на индивида не се променят в течение на живота му. Но какво може да бъде значението на един човек за обществото, съвкупният му опит, успехите и постиженията му, тези неща, които заедно съставляват неговата личност, са резултат на един процес на бавно израстване. И разбирането на една личност, познаването на истинската същност на човека, също се придобива бавно. Не можем да вникнем в истинската природа на човека, ако само от време на време го виждаме или говорим с него, ако само сме чували или чели за него. Трябва да го изучаваме във всекидневния му живот, да наблюдаваме привичките му. Само тогава най-накрая можем да оценим успеха или провала на живота му от гледна точка на идеите и желанията му.

Хитлер беше демонична личност, обсебена от расови заблуди. Физическо заболяване не е обяснение за странните напрежения в ума му и внезапните прищевки на волята му. Ако към психическото му състояние изобщо е приложим някакъв медицински термин, той несъмнено ще бъде „мегаломания“. Но той в никакъв смисъл не беше душевноболен; по-скоро беше абнормален – личност, засанала в обширното преддверие между гения и лудостта.

Не за пръв път в световната история такава личност излиза на преден план. По ума и душата си Хитлер беше двойствено същество – същество с две лица. Такава двойкост често съпътства гения; вътрешните напрежения могат да придадат сила на личността като цяло. Но у Хитлер вътрешните противоречия бяха излезли от контрол; раздвоеното в личността му беше станало определящо за цялото му същество. По тази причина дълбоката му същност не може да се разбере по прост и естествен начин, тя може да бъде схваната само като единство на противоположности. В това се крие секретът на неговата непроницаемост. Това прави толкова трудно обяснението на пропастта между външния му изглед на безкористен слуга на нацията и чудовищните му действия, които станаха видими едва в късните години на неговата власт.

Тази фундаментална дихотомия в природата на Хитлер се виждаше и в интелектуалната сфера. Хитлер имаше изключителни интелектуални дарби – в някои области той беше несъмнен гений. Той имаше око за същественото, удивителна памет, забележително въображение и смела решителност, които водеха до необичаен успех в социалните му начинания и другите му мирни дела. От друга страна, в много други отношения – като подхода му към расовия въпрос, отношението му към въпросите на религията и удивителното му подценяване на всички морални сили в живота – мисленето му беше както примитивно, така и ексцентрично. Тези интелектуални слабости доведоха до ужасяваща слепота, съдбоносна неспособност за справяне с външната политика или с военните решения. В много ситуации той можеше да действа логично. Той беше чувствителен към нюансите. Той притежаваше достатъчно интелигентност и смелост, за да върне седем милиона безработни на работа в индустрията. Но в решаващия момент същият този човек не получи проблясък, който да му покаже, че нападението срещу Полша неминуемо ще подпали световната война, която в крайна сметка ще доведе както до разрушението на Германия, така и до собствената му гибел. Творчески интелект и сляпа глупост – в основа

Студийна снимка на Хитлер с кучето му Волф в ателието на фотографа Хайнрих Хофман през 1923 г.

та на тези две страни на ума му, които отново и отново излизаха на бял свят през целия му живот, беше тази негова абнормалност.

В душата на Хитлер искрената топлина и ледената безсърдечност, любовта към себеподобните и суровата безпощадност живееха рамо до рамо. Виждали сме го като приветлив човек, ентузиазизиран меценат, нежен с децата,